

TARR NETÁRA

< ZUZANA MOJŽIŠOVÁ

WERCKMEISTROVE HARMÓNIE / WERCKMEISTER HARMÓNIAK / Maďarsko 2000, 145 min.
 RÉŽIA: Béla Tarr > SCENÁR: László Krasznahorkai, Béla Tarr > KAMERA: Patrick de Ranter, Miklós Gurbán, Erwin Lanzensberger, Gábor Medvigy, Emil Novák, Rob Tregenza
 HUDBA: Mihály Vig > STRIH: Ágnes Hranitzky > HRAJÚ: Lars Rudolph, Peter Fitz, Hanna Schygulla, János Derzsi, Djoko Rosic, Tamás Wichmann, Ferenc Kállai a ďalší.

Z FILMOV:

2007: Muž z Londýna
 (A Londoni férfi)
 2004: Visions of Europe
 1994: Satanské tango
 (Sátántangó)
 1987: Zatratenie (Kárhozat)
 1984: Podzimní almanach
 (Őszi almanach)
 1982: Panelový vzťah
 (Panelkapsolat)
 1980: Outsider (Szabadgyalog)
 1977: Rodinný kozub (Családi
 tűzfészek)

✦ Zdeněk Holý, *Svět jako sociální, ontologický a kosmický problém*. Rozhovor s Bělom Tárrom. In: Cinepur, č. 52, júl 2007. Citované podľa: <http://www.cinepur.cz/article.php?article=1254>

Maďarský režisér Béla Tarr je už zopár dlhých rokov stálicou svetového filmu. Zoznámiť sa s jeho dielami v chronologickom poradí predstavuje možnosť krok za krokom sledovať zaujímavú postupnú zmenu autorovej stratégie v zmysle formy i obsahu. Cestu od spoločenských a rodinných problémov s príbehmi priam dokumentárne nasnímanými a pevne zakotvenými v dobových reáliách k riešeniu otázok týkajúcich sa základných princípov bytia vyrozprávaných čoraz zreteľnejším a ojedinelejším tarrovským štýlom. Rukopisom, ktorý sa – nahrubo a v skratke zhrnuté – vyznačuje dlhózaberovosťou, jazdami kamery, čiernobielosťou, účinkovaním nehercov, stálosťou mnohých členov filmového štábu a akýmsi myšlienkovým a obrazovým špirálovitým krúžením okolo hľadaných cieľov. (Zaujímavosť k dlhým záberom: Tarrova televízna adaptácia Shakespeareovho Macbetha má iba dva zábery, prvý trvá päť minút a odohrá sa pred úvodnými titulkami, druhý trvá 57 minút.)

Jedným z ľudských a umeleckých momentov, ktoré výrazne ovplyvnili Tarrovo vyššie spomenuté smerovanie, bola spolupráca s významným súčasným maďarským literátom Lászlóm Krasznahorkaiom. Začala sa adaptáciami spisovateľových próz (*Zatratenie*, *Satanské tango*, *Werckmeistrove harmónie*) a pokračuje dodnes Krasznahorkaiovým spoluautorstvom na scenároch k Tarrovým filmom (*Muž z Londýna*). Režisér o spolupráci so spisovateľom povedal: „Krasznahorkai říká, že já vycházím z jeho tvorby a on že vychází z mé.“¹ Ten vplyv je pri sledovaní Tarrových filmov a čítaní Krasznahorkaiových románov väčší než badateľný.

Hoci sa Béla Tarr vo svojej tvorbe posúva od problémov existenčných (nedostatok bytov, rodinná kríza) k veciach existenciálneho rázu, nikdy celkom nerezignuje na sociálny aspekt svojej témy. Tak je tomu aj v snímke *Werckmeistrove harmónie*.

Čas a priestor filmu: niekde medzi kdesi-kedysi a tu-teraz. Atmosféra: čiernobiele ponuré sklbenie bazálneho reálna s „uletenou“ predstavivosťou. Otázka dramatického konfliktu: Možno na tomto svete – najmä

ak je viac ako spolovice zahalený nocou vonkajšou i vnútornou, objektívnu i subjektívnu – dospieť k akémukoľvek druhu harmónie? Na uliciach je sedemnášť stupňov pod nulou, v putike záverečná. Krčmár vyháňa chlapov do tmy neskorjej hodiny. Ešte sa im nechce ísť, ešte by radi, aby im, obyčajným ľuďom, János Valuska ukázal čosi z nesmrteľnosti – ľudský model zatmenia mesiaca, javu z najtemnejších. Valuska zinscenuje, čo od neho žiadajú, rád premýšľa o kozmických veciach. A rád pomáha. Roznáša noviny, obedy, opatruje pána György Esztera, zvaného Ďuri báči... Toho hudobného zanietenca, čo si celkom neobvykle preladiť klavír, lebo musí „podotknúť, že niet pochybností, že v tomto prípade nejde o technickú, ale typickú filozofickú otázku. A to, že pri skúmaní systému tónov sa dostaneme až k skúmaniu viery, kde sa vynára otázka, či to, na čom zakladáme naše presvedčenie, že harmonický poriadok, kde je všetko dokonalé a poukazuje sa na to, že už nič vyššie nemôže byť, vôbec existuje.“

Do mesta pomaly nocou prichádza obrovské auto. Cirkus? Áno, ale nie taký, aký by ste si predstavili. Pod plachtou auta sa skrýva obrovská vypchatá veľryba a navyše aj záhadný Princ. Chce ľudí rozosmiať alebo medzi nich vniesť niečo, čo sami možno ani neočakávajú? Niečo neharmonické... Davy postávajú na rozľahlom námestí a nikto nič presne nevie... Jediná teta Tünde má presný plán... Má aj páky, ako ho dosiahnuť?

„Prosím, iba sa pozerajte na film; iba počúvajte svoje srdce. Prosím, dôverujte svojim očiam: Všetko je veľmi jasné a veľmi jednoduché. Pozerať sa. To je dôležité. A nie priveľa premýšľať. Každý môže porozumieť, keď veci nebude komplikovať. Je to jednoduchý film. Je to veľmi primitívny jazyk.“
 (Phil Ballard, *In search of truth*. Béla Tarr interviewed.
 In: <http://www.kinoeye.org/04/02/ballard02.php>; 10.06.2009)

